

ob patris sui memoriam et fratris præsentis jussio-
nem et voluntatem ab omni episcopali consuetudine
et exactione absolvit et liberavit, donatæ libertatis
chartam archiepiscopus aliique episcopi signo et
consensu corroboraverunt, atque corroborandam
nobilium virorum astipulationibus tradiderunt. Cu-
piens ergo dux providus sanctam ecclesiam modi-
s omnibus liberare, et libertatem factam modis
omnibus confirmare et permanere, Robertum regem
et multos Galliarum proceres Fiscannum accersivit,
atque regali charta et auctoritate, suorumque æqua-
lium consensu et astipulatione, ab omnium episco-
porum jugo et consuetudine Fiscannensem ecclesiam
eripuit et liberavit; et suam suorumque nobilium
chartam et ordinationem firmavit et corroboravit.
Ecclesiæ igitur Fiscannensis libertati constitutæ dux
Richardus congratulans, futuramque perennem
mentis vivacitatem discutiens, beatæ memoriæ
Willelmum abbatem compulso, suæque legationis
injuncto officio ad Romanæ sedis apostolicam aucto-
ritatem multis onustum xeniis direxit. Confecto
itaque itinere abbas Willelmus Romam pervenit, et
piæ memoriæ papæ Benedicto adventus sui ratio-
nem et mittentis ducis voluntatem aperuit, et factæ
chartæ confirmationem, et apostolici privilegii aucto-
ritatem magnæ humilitatis oratione congrua postu-
lavit. Papa igitur Benedictus ducis diligentiam
admirans, et suscepti amici præsentia summa exsul-
tatione congaudens, oblatas chartas suæ sigillo ex-
cellentiæ confirmavit, et privilegia postulata volun-
tarius tradidit, et Fiscannensem Sanctæ Trinitatis
ecclesiam ab omnium episcoporum jugo, subje-
ctione et consuetudine liberans et eripiens, sub so-

alius Romanæ Ecclesiæ gubernatione et patricinio
constituit et suscepit. Constituit, inquam, Fiscan-
nensem Ecclesiam soli Romanæ Ecclesiæ subjacere,
atque ab omnium aliarum Ecclesiarum potestate
immunem, absolutam et omnino liberam forma
Cluniacensis monasterii permanere. Acceptis igitur
apostolicæ auctoritatis exquisitis privilegiis, beatæ
memoriæ Willelmus abbas festino cursu Nortman-
niam remeavit, et ducis Richardi desiderio suæ
voluntatis effectum, injunctæque legationis officium
feliciter consummatum enucleavit et ostendit. Unde
dux ineffabiliter exhilaratus, trino et uni Deo gra-
tias totius intentionis fervore reddidit, qui eccle-
siam, quam pater Richardus fundaverat, atque ipse
patris Richardi rogatu et jussione compleverat et
ordinaverat, divinæ providentiæ arcano consilio
tantarum personarum convenientia ab omnium ho-
minum jugo et prælatione absolvebat et liberabat.
Magnis deinde xeniis suum dilectissimum abbatem
Willelmum honoravit honoratumque Sanctæ Trini-
tatis ecclesiæ Fiscannensi remisit, iterum atque ite-
rum enixius exorans quatenus commissam Eccle-
siam juxta cœpti ordinis religionem custodiret, et
custodiendo perliceret et confirmaret. Cujus igitur
sanctas preces sanctarumve precum nimias humili-
tates beatus abbas velut oracula divina suscipiens,
Fiscannum intravit, et per multam annorum verti-
ginem usque ad ducatum Hierosolymitæ Rotberti
Fiscannensem Ecclesiam rexit, subjectosque suos
verbo et exemplo succendit et reformavit, ad ima-
ginem et similitudinem, honorem et gloriam omni-
potentis Dei, qui vivit et regnat per omnia sæcula
sæculorum. Amen.

VITA SANCTI GUILLELMI

AUCTORE GLABRO RODULFO

(Vide *Patrologiæ tom. CXLII, col. 697.*)

ALTERA VITA.

EX CHRONICO SANCTI BENIGNI DIVIONENSIS EXCERPTA.

(MABILL. *Acta SS. Bened. VIII, 335.*)

1. Anno ab Incarnatione Domini nongentesimo
octogesimo, indictione octava, regni Lotharii regis
vigesimo quinto (2) anno, dedit idem rex Brunoni (3)
Remensis Ecclesiæ clerico, suo vero parenti propin-

quitate consanguinitatis existenti, Lingonicæ civi-
tatis episcopatum. Ordinatus est autem idem Bruno
episcopus per manus Burchardi Lugdunensis archi-
episcopi in ecclesia Sancti Stephani, viginti quatuor

annos gereus ætatis; et eodem anno susceptus est a clero Lingonicæ urbis, ab Incarnatione videlicet Christi nongentesimo octogesimo primo. Is, assecutus episcopatum, omni quo potuit nisu sequi studuit exemplum boni pastoris. Monasteria igitur ipsius ad diocesium pertinentia in spiritualibus religione, in temporalibus necessaria pene adnullata gubernatione considerans, cœpit quærere quatenus Dei dispensante nutu suum in statum ea quivisset reparare. Amovens ergo *Manassem* abbatem hujus loci (*Sancti Benigni Divisione*) a dominatione, qua non bene utebatur, instituit in locum ejus abbatem quemdam ex monasterio Dervensi, Azonem nomine. Erat is Aquitanicus genere, ornatus bonis moribus et religiosa conversatione. Hic duobus annis in regimine peractis repedavit ad suum monasterium, dimissa hujus loci gubernatione, atque iterum *Manasses* abbas suum recepit officium.

2. Videns igitur dominus episcopus Bruno statum loci in ambiguo positum, supplex adiit dominum *Maiolum* Cluniacensis monasterii abbatem, multaque prece poposcit quatenus ejus auxilio quivisset reparare in melius. interius religionem, et exterius possessiones. Cujus precibus flexus reverendus abbas *Maiolus*, dedit ei duodecim monachos ex omni congregatione electos, disciplinis sanctæ religionis instructos, divina et humana sapientia doctos, nobilitate carnali claros. Quibus advenientibus ita ordinavit dominus episcopus ut die translationis sancti *Benigni*, monachis cum sibi subjectis clericis ante sepulcrum sæpefati martyris in crypta nocturnali officium peragentibus, ipsi in superiori choro ante principale *Sancti Mauricii* altare matutinalem inciperent synaxim. Quod utique convenienter actum est, ut qui lumen religionis ostendere veniebant intrarent luce diei appropinquante. Proinde illis hac vel illac pergentibus, isti in loco degentes cœperunt sancta conversatione resplendere, et locus qui antea pravis actibus et ineffabili negligentia a cunctis videbatur confusus, nunc felici exercitatione virtutum omnium videretur esse floridus.

3. Verum quia prædicti *Patris* industria locis aliis intenta erat, et hic locus sine abbate esse non poterat, iterum domni *Brunonis* præsulis pulsatus precibus, quemdam fratrem, ferventissimum sui ordinis executorem, et totius nobilitatis lampade præfulgidum, atque in vera humilitate et fraternæ dilectionis charitate, necnon summæ discretionis, quæ virtutum omnium mater esse dignoscitur, honestate laudabiliter radicum et fundatum, nomine *Willelmum*, hujus monasterii gregi præfecit, et patrem spiritalem sibi poscentibus filiis instituit. Hic Italia exstitit oriundus, alto satis germine et nobili prosapia editus. Quem supradictus *dominus Maiolus* Roma veniens invenit in monasterio *Lauceio* dicto,

a episcopo, anno nongentesimo nonagesimo, indicatione tertia. Officio vero abbatis accepto, divinis seipsum cœpit exercere virtutibus. Erat enim corpore castus, mente devotus, affabilis alloquio, prudentia præditus, temperantia clarus, interna fortitudine firmus, censura justitiæ stabilis, longanimitate assiduus, patientia robustus, humilitate mansuetus, bonorum operum gratia plenus, charitatis equidem affluens visceribus. Pro pauperibus semper erat sollicitus, Christum vero diligens totis visceribus, dum, sicut *Martha* corporaliter non valebat, in egenis illum quotidie reficiebat. Omnibus hospitiis perlargum præbuit usum; nemo est exceptus, perpressus nemo repulsam. Divinorum præceptorum delectabatur eloquiis, quia ex his et suos mores componere, et sibi commissos instruebatur docere et corrigere. Cunctis seipsum præbebat bene vivendi exemplum. Et sicut in ordine, ita primus studebat ut esset in opere, juxta illud evangelistæ: *Cœpit Jesus facere et docere (Act. 1, 1)*. Peccantes vero zelo pii amoris coram omnibus arguebat, ut cæteri timorem haberent. Sed et verba quæ sub increpatione proferebat, ut reprehendenda reprehenderet, quasi stimuli dura videbantur et aspera, ut pene timeretur plus quam verbera, juxta illud: *Verba sapientis quasi stimuli, et quasi clavi in ultimum defixi (Eccl. xii, 11)*. Alios quidem blandimentis, alios admonitionibus, alios terroribus, et ita, juxta Apostolum, prædicans verbum instabat opportune, importune, arguens, obsecrans, increpans in omni patientia et doctrina (*II Tim. iv, 2*). Miserorum vero, haud secus ac si pateretur ipse, affliciebatur calamitatibus. Os ejus ita replebatur ex cordis abundantia, ut in eodem ore pene nihil aliud nisi lex resonaret divina; et quia Scriptura dicit: *Qui audit, dicat; Veni (Apoc. xxi, 17)*, ideo quoscunque poterat, a sæculi nequitia suadendo subtrahebat. Et sicut cœleste per desiderium totis ipse viribus ad supernum regnum anhelabat, ita secum pergere omnes homines, si fieri posset, exoptabat. Sed nullatenus est fraudatus a desiderio quod in se conceperat vera dilectio. Ille enim qui charitas est, qui se timentium complet voluntatem, viri Dei ferventem affectum perduxit ad effectum. Ad ejus quippe monita multi quæ possederant relinquentes, regulari se disciplinæ subdiderunt, et beati *Benedicti* sequentes vestigia, semetipsos abnegantes, vero Regi totis viribus militaverunt. Partibus namque ex diversis ad ejus cœnobium multitudo confluit innumerabilis. Sed nationibus licet diversi, mente tamen erant uniti, ut illud ad litteram in eis impletum videretur, quod de initio nascentis Ecclesiæ in apostolorum actibus legitur: *Erat illis cor unum et anima una (Act. iv, 32)*.

5. Crescente autem interius religionis studio,

nus namque episcopus Bruno, nimirum exhilaratus corde eorum bona conversatione, omni studio eorum usui necessaria curabat subministrare. Reddidit igitur Sancto Benigno et ejus monachis ecclesiam in Saciaco sitam, etc. Ubique ergo investigans ablata restituebat, et de suo jure quodcumque necessarium et utile eis foret, libenti animo tribuebat. Utrisque vero, domno scilicet præsule Brunone atque venerando abbate Willelmo, in restauratione hujus loci studiose decertantibus, cœpit crescere et quasi de novo florere, etc.

6. Ipse Henricus dux (*Burgundiæ Hugonis Francorum regis frater*) audita fama religionis ex in Patris Willelmi commisit ei abbatiam Versiacensem (4), pene ad nihilum redactam, ut ab ipso restitueretur in pristinum statum; quod et fecit auxiliante Deo. Domnus autem episcopus Bruno considerans Patrem Willelmum ita ferventem in religione ac monastica institutione, et loca ei commissa de die in diem in melius proficere, omnia in suo episcopio monasteria ipsius delegavit providentiæ, abbatiam scilicet Besuensem (5), apostolorum Petri et Pauli honore dicatam, monasterium Sancti Joannis, quod Reomas dicitur, locum Sancti Michaelis archangeli juxta castrum Tornodorum, abbatiam Molundensem, ubi sanctus Valerius (6) archidiaconus et martyr quiescit. Quas omnes ita strenue gubernavit, ut post eum singulæ singulis abbatibus distributæ, statui illius temporis quo ab eo regebantur, non quierint æquari.

7. Anno sexto suæ ordinationis Willelmus abbas Romam perrexit ad apostolorum limina, eorum patrocinia exposcens prece devota, indeque ad Sanctum Angelum montem petivit Garganum. Sed Beneventum veniens gravissimæ infirmitatis astrictus est compede. Cujus infirmitatis diuturno afflictus languore, cum jam a suis desperaretur posse evadere, quadam nocte raptus in spiritu tribunali metuendi Judicis sistitur; ubi cum pro aliquibus increparetur excessibus, et maxime pro indiscreta severitate, pro his culpis metueret damnari æternis gehennæ suppliciis, ut sibi visum est, sanctus papa Gregorius in sua eum suscepit fide, diligentiori deinceps victurum sollicitudine, et priora errata pietatis et misericordiæ operibus expianda correcturum fore. Post visionem in semet reversus, et ab infirmitate eadem cœpit convalescere die, et priorem austeritatem permutavit in maximam pietatem. Sicque postea omni vitæ suæ tempore sanctum Gregorium speciali coluit dilectione. Cœperunt denique ex sua patria, hoc est Italia, multi ad eum conve-

(4) Alia lectio habet *Vezeliacensem*, cui monasterio Willelmum nostrum etiam præfuisse volunt nonnulli, forte ex hoc loco. Abbatia fuit ordinis

monachorum; aliqui litteris bene eruditi, alii diversorum operum magisterio docti, alii agriculturæ scientia præditi, quorum ars et ingenium huic loco profuit plurimum. Crescebat ergo quotidie multitudo monachorum sub ejus magisterio degentium, ut (exceptis his qui per alia erant monasteria) in hac congregatione quotidie fratres essent septuaginta aut octoginta.

8. Inter cætera quæ domnus Bruno episcopus in hoc loco egit bona, longum est enim enumerare singula ejus gesta, sed hoc breviter possumus dicere: Cuncta ab antiquis huic loco collata, posteaque a malignis direpta, vel a pravis rectoribus dispersita, a Brunone episcopo sunt restituta; et licet illi non amittant mercedem suæ elemosinæ, hic tamen non inferiori dignus est gratiarum actione. De emortuis enim cineribus, in excellentiorem quam unquam ante fuerat statum per eum sublimatus est hic locus. A sancto igitur Gregorio Lingonensi episcopo fundata hæc abbatia, a Guntranno rege stabilita et ditata, a Carolo imperatore, cognomento Calvo, et domno Isaac (7) episcopo restaurata, ab honorando præsule Brunone et Willelmo generali abbate, non solummodo in aliis rebus, verum etiam in nova ecclesiæ fabrica est renovata. In cujus basilicæ miro opere domnus præsul expensas tribuendo, ac columnas marmoreas ac lapideas undecunque adducendo, et reverendus abbas magistros conducendo, et ipsum opus dictando insudantes, dignum divino cultui templum construxerunt. Cujus artificiosi operis forma et subtilitas non inaniter quibusque minus edoctis ostenditur per litteras, quoniam in eo multa videntur mystico sensu facta, quæ magis divinæ inspirationi quam alicujus deputari debent peritiæ magistri.

9. Fundatum est autem hoc templum anno Dominicæ Incarnationis millesimo primo, indictione decima quarta, decimo sexto Kalendas Martii. Cujus longitudo ducentorum ferme cubitorum, latitudo autem quinquaginta trium existit; altitudo vero in sequentibus opportune dicitur. Inferior itaque domus orationis, in qua sacratissimum corpus sancti Benigni martyris veneratur, eundem pene modum habens quantitatis, fulcitur centum quatuor columnis. Hæc in figuram T litteræ facta, quatuor ordines columnarum duodeno dispositarum numero, æquali extenditur in longitudine et latitudine; decem vero cubitis erigitur in altitudine, secreta ex utraque parte habens vestibula. Quinque sane in ea continentur altaria: primum in honorem ipsius sancti *maus*, vulgo *Moutiers-Saint-Jean*, Tornodorense, et Molundense, vulgo *Molome*, in prioratum Sancti Martini, qui sibi ipsi parebat, translatum.

Benigni est consecratum; secundum in memoriam sancti Nicolai et omnium confessorum; tertium in veneratorem sanctæ Pascasiæ virginis, quæ ibidem quiescit, et omnium virginum; quartum, in sancti Irenæi et omnium martyrum; quintum sub nominibus sanctorum confessorum et ablatum sanctorum Joannis et Sequani, atque sancti Eustadii presbyteri ibidem quiescentis.

10. In hac ergo corpora sanctorum quiescentia sæpediti testis Christi beata ambiunt membra, quorum in principio hujus libri (8) nomina sunt adnotata. Sanctorum vero confessorum et episcoporum Urbani et Gregorii corpora in ecclesia Sancti Joannis Baptistæ primitus fuerunt tumulata; post longa vero tempora, inde elevata. Sancti quidem Gregorii medietas corporis in ecclesia Sancti Benigni est recondita, tempore quo propter metum paganorum ejusdem sancti martyris effossus corpus delatum fuit ad civitatem Lingonas; et tunc alia medietas corporis præfati confessoris illic est retenta. Sancti denique Urbani corpus levatum, et in loculo positum, multis miraculorum signis per eum Dominus lætificavit corda famulorum suorum in hoc loco degentium. Venerabilis vero Isaac antistitis corpus, cum, exigente templi ædificio, transferretur alio a quibusdam sacerdotibus, maxima ex parte integrum simul cum capite clericalem adhuc præferente habitum fertur inventum. Similiter et domni Argrimi pontificis ac monachi sacerdotalia cum cucullo necnon interiore cilicio vestimenta, in testimonium ipsius sanctimoniam, incorrupta sunt reperta. Ad hoc haud longe reperta est sancta Radegundis, habens ad caput titulum sui nominis in lamina plumbea; cujus ossa cerato involuta linteo sunt inventa in capsula lignea in terra recondita. Cæterorum præterea sanctorum, quorum corpora hic noscuntur tumulata, beatus Gregorius Turonorum episcopus mentionem facit, eorum describens quædam miracula (9), Benigni videlicet martyris, nostri specialis patroni, Tranquilli quoque confessoris, necnon Hilarii senatoris, et ejus conjugis sanctæ Floridæ sanctimonialis, atque Pascasiæ virginis et martyris. Hæc a sancto Benigno edocta et baptizata, post ejus martyrium, sævitia paganorum rapta est ad supplicium. Cumque immobilis in fide Christi persisteret, primo carceris afflictæ squalore, postea pro confessione Deitatis sententia fuit multata capitali, ut quædam vitrea antiquitus facta et usque ad nostra perdurans tempora eleganti præmonstrabat pictura. Tantorum ergo venerandis corporibus sanctorum honorabiliter hæc de qua modo agitur ecclesia non mediocriter est ditata, exceptis aliorum reliquiis sanctorum, quos enumerare superfluum videtur.

11. Huic paulo superius descriptæ inferiori cryptæ conjungitur oratorium ad solis ortum, rotundo

A schemate factum, senarumque illustratum splendore fenestrarum, triginta septem cubitos habens in diametro, decem in alto. Hoc sane oratorium terno columnarum ordine in semet regyrato, quadraginta videlicet atque octo, geometricali dispositione ambitur; hujus desuper velum celso erectum fastigio viginti quator columnarum, ac triginta duorum arcuum, tripartita comparis numeri machina, divisione, eleganti transvolutum est opere. Hoc sane oratorium sancti Joannis Baptistæ sacratum est honore, cujus altare illustratur trium fenestrarum lumine. Ab hac ecclesia sunt per cochleam dextra levaque triginta septem gradus, crebris sufficienter illustrati fenestris, per quos inoffenso ascenditur tramite ad basilicam Sanctæ Dei genitricis Mariæ. Ipsa vero ecclesia sexaginta octo subnixa est columnis, eundem fere habens modum et formam in diametro sive in altitudine, quem et inferior, undenis quoque irradiatur vitreis. Ad altare autem ejusdem perpetuæ Virginis marmoreum per quatuor tripartitos ascenditur gradus, juxta quos hinc et inde sunt altaria; ad dextram quidem Joannis Evangelistæ ac Jacobi fratris ejus, Sanctique Thomæ Apostoli; ad levam vero sancti Matthæi, Jacobi et Philippi apostolorum.

12. Huic iterum concordantes et satis lucidi utrinque per cochleam ad ecclesiam Sanctæ et individuae Trinitatis triginta gradus continuatim præstant ascensum. Hæc in modum coronæ constructa, triginta quoque et sex innixa columnis, fenestris undique, ac desuper patulo celo lumen infundentibus, micat eximia claritate, amplitudine inferiori domui consimilis, sed viginti cubitorum altitudinis. Altare Sanctæ Trinitatis ita est positum ut undecunque ingredientibus, ac ubicunque perecclesiam consistentibus, sit perspicuum. Inde per quadrigeminas scalas altrinsecus factas ad suprema patet ascensus; quarum duæ æquali modo positæ per quindecim gradus usque ad Sancti Michaelis protenduntur oratorium, habens in longitudine cubitos triginta tres, in altitudine decem, vili facta (sic) schemate; fenestras habet septem. Aliæ vero duæ per quinqueaginta gradus sursum dirigunt gressum. Ad ima autem harum scalarum, bina super murum deambulatoria sunt facta, quæ æquali spatio ab orientali parte usque ad occidentalem, et infra templum, per arcus deambulatorios, et supra tectum domus muro altitudinis trium ferme cubitorum circumquaque pergentium a ruina protegunt incessum. Hæc tamen ad dexteram sinistramve partem templi incipientes, interius et subtus alas ejus gressum per quosdam occultos aditus ad suprema tecti dirigentes, plano, ut dictum est, calle deducunt introrsus undique, donec superliminare occidentalium portarum attingentes, per pariles scalas viginti graduum in porticus Ec-

clesiæ majoris deponunt. Quæ ad instar crucis ædificata hæbet in longitudine cubitos centum viginti octo, in latitudine, sicut præscriptum est, quinquaginta tres, in altitudine quaquaversum permaximos triginta et unum cubitos, in medio autem quadraginta; illuminatur septuaginta vitreis, fulciturque centum viginti et una columnis, quarum nonnullæ juxta capita fortissimarum, quæ sunt quadraginta, pilarum quadrangulatim statutz, una quasi simul coronari videntur corona, quamvis non unius sit magnitudinis omnium forma. Habet hinc et inde geminas porticus dupliciter transvolutas, in quibus bis bina continentur altaria. A parte quidem aquilonis unum in honorem sanctorum apostolorum Petri et Andreæ, alterum in honorem sancti Bartholomæi et Simonis atque Thaddæi apostolorum. Sancti vero Pauli altare est in superiori ecclesia, anteram Sanctæ Trinitatis, eo quod ipse raptus ad tertium cælum vidit secreta Dei. A meridie sunt altaria, unum in honorem sanctorum apostolorum Matthæi et Barnabæ, ac Lucae evangelistæ; aliud in honorem sanctorum martyrum Stephani, Laurentii atque Vincentii. Est aliud altare ad occidentalem plagam ecclesiæ, in eodem latere meridiano in honorem sanctorum Mammetis, Desiderii, Leodegarii, Sebastiani, Gengulfi martyrum. Et ex parte altera sanctorum martyrum Polycarpi, Andochii, Thyrsi, Andeoli, Simphoriani, Georgii, Christophori, et sanctorum confessorum Urbani et Gregorii, quorum corporibus adornatur præseus domus. C
Principale altare est sacratum in honorem sanctorum Mauricii atque Benigni, simulque Omnium Sanctorum; altare ad dexteram ejus in honorem sancti Raphaelis archangeli et omnium beatorum spirituum; ad lævam vero in honorem sancti Marci evangelistæ; atque in medio ipsius ecclesiæ altare Sanctæ Crucis, Omniumque Sanctorum. Ante hoc altare triplex constat introitus cryptæ, in quidecim gradibus ascenditur ab ipsa ad superiorem ecclesiam.

13. Sepulcrum verò sancti et gloriosi martyris ita est constructum: est tumba ex quadris ædificata lapidibus, quæ octo cubitos in longum, quinque autem tenet in latum. Cujus cacumen lapideum quatuor sustinetur suffragio columnarum; desuper autem quatuor columnæ marmoreæ locatz erant antiquitus. Olim super lapideos arcus qui continebant, absidam ferebant ligneam sex cubitorum longitudinis, et trium latitudinis, septemque ac semis altitudinis, quæ undique auro et argento vestita historiam Dominicæ nativitatæ et passionis præmonstrabat, anaglypho prominente opere, pictura satis optima. Verum hoc decentissimum, de quo loquimur, ornamentum, ob recreationem pauperum tempore

A signa ornamenta, videlicet gemmæ, pallia pretiosa, capsæ, tabulæ, coronæ, vasa quoque ecclesiastica, seu candelabra ex auri argentique metallo fabricata, cum imagine Salvatoris Domini nostri ex auro, fusili opere facta, latronum fraude, in ipsius sancti festivitate, occisis custodibus, furto fuerunt asportata. Hæc ornamenta a Guntramno et cæteris regibus huic loco, pro veneratione et honore Dei sanctique Benigni martyris antiquitus collata, sed priscis temporibus sacrilega pessimorum manu sublata, nullus postea exstitit principum qui tantum potuisset recuperare thesaurum. Hæc ad notificandam Divionensis loci antiquitatem et gloriam paucis dicta sunt. Illud in fine notificandum est, in templi istius ædificio esse columnas trecentas septuaginta et unam, exceptis illis quæ in turribus et altariis sunt. Fenestræ clausæ vel claudendæ vitro centum viginti, turre octo, portæ tres, ostia viginti quatuor.

14. Nunc ad ea quæ omiseramus patris Willelmi explicanda gesta styllum vertamus. Augustorum seu regum palatia cum adiit, in iis non quæsivit quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi, ut ex eorum scilicet familiari colloquutione subveniret oppressis sua interventione; aut certe ex sæculari vel clericali habitu Deo lucrificaret, ut, juxta Domini præceptum, propria relinquerent, et sæcularibus curis semotis Deo in tranquillitate servire studerent. Conveniebant igitur ad eum plurimi, ut diximus, et licet diversi nationibus, mente tamen uniti. Lætabatur pastor in sui gregis augmento, magisque gaudebat quod omnes instabant operi proposito. Verum quia super gregem sibi commissum solerti vigilavit cura, divina promeruit gratia de fructu laborum suorum in hac gaudere vita. Nam regularis vitæ disciplinam, quæ jam pene deciderat per veterum negligentiam, prout beatus Benedictus eam composuit, in pristinum statum corrigendo restauravit, ac per diversas mundi partes, per plura monasteria a regulari tramite devia, tam per se quam per suos, quos abbates ordinaverat, monastico ordini subdidit. In hoc vero gaudens gratulabatur Deo, quod eorum quos sua sub cura educaverat, ad monasticum regendum ordinem fore multos idoneos videbat; ex quibus D nos aliquos dignum judicavimus huic libro indere, ut sciant posteri quam strenui ex hac congregatione prodierint monachi, eorumque memoria permaneat in laude.

15. Cum primum abbas suscepit officium venerabilis Willelmus, inter monachos in hoc loco degentes fuit quidam juvenculus, vocatus Hunaldus, quem prædictus Pater videns solertis ingenii, retinuit sibi cæteris abeuntibus. Hunc, præcipue omni studio doctrinæ imbutum, in domo Dei constituit

gatum. Ad ultimum post obitum prædicti Patris abbatiam Tornodorensem assecutus, ibidem quievit, annis viginti septem in regimine transactis. Alter quidam hujus castri Divionensis civis, nobili ortus genere Rodulfus, Albus vocatus cognomine, venit ad conversionem inter ipsa primordia ejus novæ ordinationis, cujus pecuniis relevata est paupertas prædicti Patris, et consilio atque adjutorio sublevata sollicitudo regiminis hujus loci, et Besuensis monasterii, (adhuc quippe erat ei paucitas monachorum) quem prædictus frater ita juvabat in exterioribus curis; ut solus supplere videretur solamen plurimum, sed præter ejus votum, hoc solatium tulit illi paucitas dierum. Alter quoque subjunctus est memorato Patri, Theodericus dictus, hujus patriæ civis, quem post diurnam eruditionem Fiscanensi cœnobio constituit priorem, ad ultimum Gemmeticensium præfecit abbatem. Alius ex castro Belno dicto, miles, Ledbaldus vocatus, et a studio Sapiens cognominatus, patri Willelmo est adjunctus; cujus imbutus doctrina spiritali per aliquod tempus archimandrita in Tornodorensi loco est substitutus.

46. Fama sacræ religionis eximii Patris Willelmi percitus quidam Metensis clericus, generosis ortus natalibus, nomine Benedictus, ejus discipulatus est aggregatus; brevique in tempore, studendo eum imitari, doctrina et conversatione perfectionem attigit monasticæ vitæ. Per ejus igitur relationem comperit domnus Adelbero Metensis pontifex patris Willelmi religiosam conversationem; a quo suppliciter evocatus, atque sancti Arnulfi abbatia donatus, eundem Benedictum ibidem constituit Patrem; ubi per multos annos sacris intentus actibus, vita functus multis claruit virtutibus. Ne vero a tanto pontifice reverendus abbas Willelmus rediret vacuus a munere, stolam auro textam, duasque cappas purpureas auro limbo decoratas, ab eodem percepit præsule. Sed et præfatus Benedictus abbas ordinatus casulam auro decenter ornatam, atque alia ornamenta obtulit ei pro benedictione, quæ præfatus Pater tam hoc in loco quam Fructuariensi a se noviter cœpto divisit, ut sibi placuit. Prædictam vero Sancti Arnulfi abbatiam post mortem ante dicti abbatis rexit annis multis.

17. Ex Tullensi quoque clero venit ad eum quidam, Arnulfus vocabulo, litteris apprime eruditus omnique mundana sapientia doctus. Hic in brevi assecutus perfectioris vitæ institutionem, commissa est ei cura a domno patre Willelmo non solum hujus, sed et omnium quæ sub ejus erant provisione locorum. Qui quanta in hoc loco egerit bona post referemus, etc. Domnus igitur Bertoldus Leucorum, qui Tullo dicitur, episcopus per querimoniam a se delapsi clerici confabulationem quæsivit sæpe-

A fati abbatis Willelmi; in cujus verbis considerans inconcussam inadulatamque constantiam mentis, cæteraque insignia virtutum in ejus actis et moribus resplendentia admiratus, monuit instanti prece ut abbatiam Sancti Apri suscipiens emendare curaret secundum Sancti Benigni institutionem. Cujus aunuens precibus, idem cœnobium in paucis annis ad regularem commutavit statum. Invenit ibidem strenuos monachos, ex quibus unum, Widricum nomine, post non multos annos in eodem monasterio constituit Patrem monachorum. Qui egregii magistri docilis discipulus ita eum studuit imitari in omnibus, ut in suis omnibus vel verbis vel actibus repræsentari quodammodo videretur Pater Willelmus. Multos denique erudiens in sancta conversatione, aliquantos aliorum monasteriorum Patres monachorum ex sua protulit congregatione.

B 18. Plures igitur sacerdotum vel abbatum, sibi commissorum locorum vel ecclesiarum relinquentes curam, ad Patris Willelmi confluebant doctrinam. Quidam episcopus civitatis Albingatæ, quæ est juxta Genuam civitatem, super mare sitam in Italia, relicto episcopio, prædicti Patris se subdidit imperio. Alter quoque episcopus, Barnabas vocatus, genere Græcus, in hoc monasterio sub ejus magisterio plurimis annis est conversatus. Alius vero, Benignus dictus, episcopus, a Roma huc adveniens, per aliquot annos cum ipso commoratus fuit, subjectus et obediens (9^a). Abhates etiam per plures ex diversis partibus venientes sponte se ipsi subiciebant, obedire parati; inter quos fuerunt abbas Joannes, dictus Capuanus; alter quoque Joannes, abbas monasterii Sancti Apollinaris in urbe Ravenna; Benedictus quoque, abbas monasterii Sancti Severi urbis Classis, Anastasius etiam et Marcus, et alii abhates plures; quos longum est enumerare. Monachorum vero non est numerus, qui ab illis venerunt partibus. Archidiaconus etiam quidam Mediolanensis, nomine Godefredus, ut nobilem decebat, nobiliter veniens cum multis thesauris, inter quos altare onychinum, auro et argento decenter ornatum, et quidquid ad capellam pertinebat, ornamentum scilicet ecclesiasticum, secum detulit. Pluribus annis in hoc monasterio monachus permansit, ac postea per consensum abbatis Willelmi patriam revocatus, abbas apud Mediolanum est constitutus.

C 19. Ipsi denique sancti viri patres et doctores eremitarum existentes, fama sanctitatis longe lateque notificati, Romaldus (10) scilicet, Willelmus ac Martinus, quos in magna veneratione habebat urbs Ravenna, cæterique quos intra se concludit Italia, patris Willelmi expetebant societatem, quia sanctorum conjunctio grata et jucunda, Ecclesiæque pernecessaria; et econtra societas malorum impedimen-

tum honorum. Ipse vero cultores eremi, relicta quiete A solitudinis, gaudelant sub ejus magisterio associari cœnobitis. Ex eorum ergo numero alijuncti fuerunt ei duo, Joannes et Paulus, litteris eruditi, quorum sapientia ad salutem multarum profecit animarum. Horum uterque monasticæ religionis ferventissimi, et in cœnobiali conversatione cæteris erant imitandi, et in contemplativa vita lectioni et orationi assidue studentes, videntibus exemplo fuerunt pariter et admirationi. Reverendæ memoriæ Paulus (11) apud nos in pace quievit; Joannes (12), vero homo Dei sanctam ob conversationem vocatus a domno Patre Willelmo, Fructuariensi cœnobio abbas est institutus. De quo loco, quia occasio se præbuit, intimandum paucis videtur qualiter fundatus fuerit.

20. Duo germani fratres fuerunt sæpe dicti abbatibus Willelmi, unus vocatus est Nithardus, alter Gotthefredus. Primus eorum comitatus honore enituit, alius militiæ stipendiis contentus fuit; quos prædictus Pater sæpe admonendo a mundi illecebris abduxit, et ad Christum convertit. Venientes ergo uterque ad hoc Divionense cœnobium, exceptis aliis rebus, deierunt sancto protectori nostro Benigno quoddam juris sui prædium, Wlpianum vocatum, quodam præsidio futurorum. In quo loco domus Willelmi fundavit ecclesiam in honore sancti Benigni, ut notitia et honor ipsius sancti in illa patria accresceret, et ut in hereditate parentum suorum aliquid acceptum Deo ærificaret; deinde ut oblatio eorum ad animarum proficeret lucrum, atque ut fructus honorum operum quæ ibi geruntur, sibi et illis esset abolitio peccatorum, et æternæ vitæ digna recompensatio præmiorum. Unde et Fructuariensis ille locus est vocatus. In brevi ergo tempore factum est nobile cœnobium, ubi de hoc loco et spiritualia et temporalia subsidia sunt delata; reliquiæ scilicet multæ cum corporibus sanctorum, volumina librorum, omniaque ecclesiastica ornamenta, et monachi plurimi pariter illuc abierunt. Sed et de aliis suæ ditioni subjectis locis, et undecunque oblati supplementis, magnificatus est locus possessionibus et divitiis; ita ut in vita ejus congregatio illius loci centum numero constaret monachis, exceptis locis cellarum ei loco subditis, quæ fere triginta existunt. Convocatis ergo episcopis patriæ, rege quoque Arduino, qui ibi postmodum quievit, sua cum conjugē, et multis nobilibus ipsius regni, in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ, sanctique Benigni et omnium sanctorum fecit locum illum sacrari. Constituit et alia monasteria in eadem patria, ubi deputatis monachis, et abbatibus ordinatis alihuc ordo viget monasticus. Sanctimonialium etiam instituit monasterium.

21. Audita Dei viri fama nobilissimus Nortman-

norum comes Richardus misit ad eum, reverenter supplicans ut ad se veniret. Qui tandem libenter ut rogatus fuerat pergens, venit ad eum; a quo, sicuti decebat, honorifice susceptus est, multisque ejus precibus exoratus est ut ecclesiam Sanctæ et individuæ Trinitatis nomine et honore dicatam, in loco qui Fiscannus dicitur olim constructam, et a se in ampliorem statum decenter reformatam susciperet, atque monachorum collegio decoraret. Cujus precibus annuens, ita præfatum locum omnibus religionis studiis, cæterisque honorum copiis adornavit, ut præ cunctis illius provinciæ locis, felicibus semper floreat incrementis. In quo loco multi convenerunt nobiles viri, tam clerici quam laici, ejus doctrinis cupientes institui; inter quos Osmundus episcopus sanctæ et religiosæ vitæ exstitit monachus. Duo quoque clerici liberalibus artibus apprime eruditi, aula regis postposita, Willelmum Patrem expetierunt mente devota. Unus eorum vocabatur Jocelinus, alter Beringerius, e quibus prior postmodum abbas exstitit, sequens in eodem loco vitæ finem accepit. De transmarinis etiam partibus, hoc est Anglorum terra, vir quidam nobilis regali prosapia clarus, Clemens nomine, relictis sæculi pompis ad idem monasterium venit, Deo inibi cupiens militare; sed cum ab hominibus ex sua patria adventantibus crebro inviseretur, magis Deo diligens servire cum quiete, quam vanitates mundi frequenter audire, Divionense expetivit cœnobium, ubi laudabilis vitæ complevit cursum. Fuit itaque, secundum etymologiam sui nominis, clemens animo, omnibus virtutibus adornatus, præcipue humilitate, qua in tantum se abjectum et vilem asserebat, ut, cum sacerdotii gradu fungeretur, nunquam in omni vita sua, nisi semel, ad hoc ministerium accedere præsumperit.

22. Postquam igitur per annos fere triginta Willelmus abbas Fiscannense rexit cœnobium, cum jam senectute simul et ægritudine gravaretur, et elegisset sibi Fructuariensem locum ad inhabitandum, desiderans in patrio solo quiescere; considerans princeps regni Rotbertus, qui post patrem et fratrem defunctos primatum tenebat Normannorum, petiit per legatos eundem Patrem, ut abbatem sibi substitueret, quia loci status aliter sine detrimento manere non posset. Ad cujus petitionem, quemdam sibi valde dilectum monachum, ejusdem loci priorem, nomine Joannem, constituit abbatem; licet eum alibi magis optasset præficere. Hic Italiæ partibus Ravennæ ortus, litteris eruditus, ac medicinali arte per ipsius Patris jussionem edoctus, religiosæ conversationis ejus, doctrinæ quoque ac omnium virtutum ipsius præcunctis aliis exstitit imitator studiosus. Qui, ab exilitate corporis, Joannelicus diminutivo nomine est dictus; sed humilitatis, sa-

pietiae, discretionis, ac ceterarum virtutum tanta in eo refulsit gratia ut (sicut sanctus refert Gregorius in libro Dialogorum de Constantio presbytero (lib. 1, c. 5) in hoc mirum esset intuentibus in tam parvo corpore gratiae Dei tanta dona exuberare. Sed quia adhuc domum habitat luteam, sufficit hoc tantum dixisse. Dicit enim Scriptura : « Ne laudes hominem in vita sua (Eccli. xi). »

23. Commisit et alia loca memoratus comes Richardus saepesato abbati Willelmo, scilicet Gemmeticum, ut jam diximus, monasterium Sancti Audoeni, montem Sancti Michaelis archangeli, in quo loco post mortem Patris praedicti, supradictus Johannes abbas constituit Patrem quemdam monachum praenominati Patris Willelmi. Vocatus est autem islem frater Subpo, Romanorum patria exortus, et jam dicti magistri institutione in omni sanctitate educatus. Qui postmodum quibusdam contrarietatibus exortis, relicto ipso loco, Fructuariensem (13) abbatiam pluribus annis rexit. Rotbertus etiam rex abbatiam Sancti Germani apud Parisius precatus est praedictum Patrem ut susciperet, et secundum regularem institutionem ordinaret. Quod et fecit. Necnon et Oddo comes pari devotione locum sancti Faronis in urbe Meldorum eidem commisit venerabili Patri. Sed et honorabilis praesul Mettensis Ecclesiae Theodericus Gorziensem abbatiam eodem zelo Dei commendavit illi, defuncto illius loci abbate; qui dum praefatum regeret locum, ex clero Metensi quemdam clericum, Sigifredum vocatum, litteris bene doctum, ad monasticum attraxit ordinem. Qui post ejus decessum eandem rexit congregationem.

24. Dominus vero Arnulfus istius loci prior, ut jam diximus, cum patris Willelmi et praefati praesulis admoneretur precibus ut jam dicti loci susciperet curam, atque abbatibus officium, ipse humilitatis amator nullo modo assensit, magisque elegit subesse quam praesesse, solummodo cujusdam parvi loci a praetaxato patre Willelmo sibi expevit curam et dominium. Est autem locus ille situs in confinio Tullensis et Lingonensis parochiarum, in loco qui vocatur Brittiniaea curtis (14). Quomodo vero sancto Benigno istius loci patrono fuerit datus, nunc referemus. Jacob Tullensis urbis episcopus dum rediret Roma, incitatus fama miraculorum quae in hoc loco Dei operabatur clementia per istius sancti merita, ad ipsius martyris Christi advenit tumulum, cupiens a Deo veniam adipisci delictorum per hujus gloriosi martyris interventum. Dumque per aliquot dies remorando ad tumbam ejus caelorum penetraret intima, vocatus a Domino est ad

caelestia regna, sanctique Benigni adjutus precibus, et in caelis cum eo gloriam et in terra juxta ejus tumulum condignam accepit sepulturam. Cujus soror, nomine Liliosa, ad sancti Benigni veniens limina, praedictum praedium suam donavit Sancto Benigno martyri pro fratris sui sepultura; in quo loco aedificaverunt ecclesiam in honore sancti Benigni, etc. Hunc ergo locum supradictus dominus Arnulfus sibi eligens omni cura studuit cum augmentare; ac primam basilicam ibi magnam construens, officinasque ac reliqua habitacula monachis utilia, nobile caenobium constituit, possessionibusque ac terris augere procuravit.

Multa subjungit auctor de variis donationibus tunc temporis monasterio Benigniano factis, quae huc referre operae pretium visum non est, sed et complures recenset cellas, seu, ut vulgo appellantur, prioratus, quae eodem tempore de novo exstructae aut certe monasterio Sancti Benigni attributae fuerunt. Tales sunt Vulnonisvilla in pago Tricassino, in pago Pertuensi Albiniaicum, cujus ecclesiam Arnulfus mox laudatus librorum ornamento decoravit, impensas tribuendo, et dominus Girbertus scribendo. Is porro Girbertus ibidem dicitur ex primis quos nutritus dominus abbas Willelmus, et ab officio Scriptor est appellatus. Anno autem 1005 restaurata est et novis praediis dotata cella Sancti Stephani prope Belnam, ac Willelmi providentiae commissa. Anno 1023, eidem donata fuit cella Beatae Mariae de Salmacia, ut monachi ibi mitterentur etc. De iis rebus complures chartae habentur apud Perardum; ubi etiam Lethaldus miles dat anno 1006 ecclesiam Sancti Petri in loco Puteolis, ut ibi monachi instituuntur, et Haimo consilio Lamberti episcopi Sancti Flaviani locum, anno 1030 Willelmo subjecit, ut ibi monasticum ordinem repararet. Imbertus tunc Lingonum archidiaconus, qui postea Parisiorum episcopus factus fuit, obtulit per donum et laudem Lamberti episcopi, sancto Benigno abbatiam Sancti Amatoris prope Lingonas, ut ibi monachi sisterentur, qui Deo hymnis et laudibus die noctaque deservirent. Eodem Lamberto laudante Aymo comes dedit Willelmo abbatiam in honorem sanctae Dei genitricis Mariae sacratam, et ante suum castrum, quod Saxonis Fons dicitur, positam, quatenus ordo monasticus, qui ibi quondam fuerat institutus, ipsius repararetur studio. Ceteras donationes omitimus. Sed praetermittere non licet egregii pontificis Brunonis encomium, quod his verbis prosequitur chronographus:

25. Quia longum est enarrare cuncta quae huic monasterio collata sunt (15), tempore domni Brunonis episcopi, et quibus per ipsum vel propter ip-

Perardus. Ejusdem loci ecclesiam dedicavit et dotavit Bruno, postea Leo IX papa factus.

(15) Privilegia, etc, monasterii Benigniani a pontifice Romano confirmari curavit Bruno. ad que-

(13) Aliquot vasa sacra a Suppone Michaelinae ecclesiae data memorat Arturus in Neustria pia, qui eundem Fructuarium recessisse anno 1048, ibique obiisse anno 1061 scribit.

sum ab aliis augmentatum est bonis, ad ipsius vitæ finem, habitatoribus hujus domus Dei omni tempore dolendum et deflendum, veniamus. Sed ante paucis describere curabimus qui fuerit modus vitæ ejus. Fuit itaque in eleemosynis largus, in vigiliis sedulus, in oratione devotus, in charitate perfectus, in humanitate profusus in sermone paratus, in conversatione sanctissimus : erat irreverentibus terribilis aspectu, metuendus severitate, reverendus incessu, venerandus benignitate. Censuram auctoritatis temperabat mansuetudo humilitatis; non personæ potentiam, sed morum elegantiam attendebat in singulis; et tanto eminentius unumquemque honorabat quanto sanctius vivere didicisset. Clericorum ac monachorum, sanctimonialium quoque, necnon viduarum ac pupillarum pater erat, atque inter divites et pauperes ita medius, ut pauperes illum quasi patrem aspicerent, divites vero quasi superiorem sibi divitem timerent. Quædium vixit, ita Burgundiâ patrocinando protexit atque defendit, non clypeo et lancea, sed consilii prudentia, quo sibi principes patriæ omnes devinxerat, ut cum rex Francorum Robertus cum exercitu maximo hanc patriam sæpe intrans incendiis et rapinis plurima loca vastaverit, nihil in ea retinere potuit, quandiu Bruno episcopus vixit; et, quia ei nocere non poterat, hujus mali violentiæ causa domno abbati Vuillelmo tulit abbatiam Sancti Joannis monasterii Reomensis, eo quod partibus favebat, ut justum erat, sui pontificis. Denique quodam tempore memoratus rex cum plurimo exercitu Divionem castrum advenit, circumpositam regionem devastans ac depopulans; cujus iram timens præfatus abbas Vuillelmus, omnes monachos ab hoc loco per alia monasteria jussit secedere, aliquantos vero cum libris et omni ornatu ecclesiæ intra castrum Divionense, ac in ecclesia Sancti Vincentii, quam tunc quieto jure monachi istius loci possidebant, fecit residere, paucis solummodo fratribus ob custodiam loci et sancti Benigni servitium cum domno abbate Odilone in hoc loco dimissis: quem ad hoc accersiverat, ut si forte rex aliquid mali contra hunc locum moliretur, illius precibus exoratus dimitteret. Rex vero, ut erat mente benignus, cum cognovit propter se monachos dispersos, valde doluit. Paucis itaque transactis diebus Franciam repedavit nullo negotio peracto. Ipso denique anno, qui fuit ab Incarnatione Domini millesimus decimus sextus, domnus episcopus Bruno obiit secundo Kalendarum Februarii, peractis in episcopatu annis triginta quinque, etc.

26. Quoniam ad finem libri tendimus, obitum Patris Vuillelmi intimare curamus. Postquam per annos quadraginta duos, vineæ Dominicæ sedulus cultor, eam excolendo jugiter propagare amplificareque curavit, cum jam senio infirmitatibusque multis præ-

gravatus optaret dissolvi et cum Christo esse, bonam consummationem laborum suorum adimplere cupiens, per omnia monasteria quæ sub ejus fuerant magisterio, incipiens ab Italia, circuiendo et fratres exhortando, ut ea quæ ab ipso didicerant mente retinerent et opere adimplere tagerent. Si quidem ejus doctrina fuit ut, juxta quod præcipit sancti Benedicti regula, in verbo, in omni actione, in vestitus qualitate, humilitatem videntibus se semper ostenderent, et ut, honore se invicem prævenientes, dilectionem sine simulatione exhiberent. His et aliis virtutum operibus intentos, etiam distincte legendi atque psallendi magisterio erudit. Hæc docendo cæteris monasteriis peragratis, pervenit ad cœnobium, nomine Fiscannum; ubi plus solito infirmitate prægravatus, sentiens sibi imminere ultimum vocationis suæ diem, convocatis fratribus per octo dies exhortans eos, atque absolute et oratione Deo commendans, octavo die Natalis Domini, sumpto Christi corporis et sanguinis sacramento, reddidit Deo spiritum. Cujus corpus, a medicis qui ibi aderant conditum aromatibus, honorificæ traditum est sepulturæ in ipso monasterio ante altare sancti Taurini confessoris. Post cujus obitum domnus Halinardus (16) suscepit curam regiminis animarum, quem præfatus Pater successorem sibi elegerat cum consilio et laude fratrum, baculumque pastorem ei transmiserat. Obiit vero prædictus Pater noster Vuillelmus anno ab Incarnatione Domini millesimo trigesimo uno. *Duo hic adjicere visum est quæ ab Divionense monasterium specialim attinent. Primum insigni Vuillelmi erga pauperes charitatis exemplum quod in ipso sancti Benigni monasterio edidit, ex Chronico Viridunensi, tomo I Bibliothecæ Labbeanæ; alterum Benedicti VIII papæ epistolam ad eundem Vuillelmum pro monasterio Benigniano, in qua mentio habetur Benigni episcopi, supra pag. 340 memorati, quam ex ejusdem loci historia ms. descriptam habemus. Sic itaque habet Hugo in Chronico sub finem partis 1, cap. 27:*

27. Nec debet reticeri Vuillelmi Supraregulæ factum memorabile. Cum a Fructuariensi cœnobio, quod juris erat Divionensis ecclesiæ, rediisset, et Divioni, ut decebat, susceptus, in capitulo qualiter se fratres haberent, si necessaria non deessent, inquireret; ut audivit omnia esse plena, nullumque locum indigentiae, qui non posset levi obice obstrui, interrogat de eleemosyna: cognovitque quia, etsi consuetudinaria dabatur, non tamen pauperibus, prout poterant et habebant, suffragabantur; zelo succensus eo qui carnes sanctorum exedit, increpata eorum duritia, a sede concitus cum bona indignati animi stomachatione surrexit, et imposita antiphona de mandato: *Ubi est charitas?* non ultra progrediens, sed hoc ejus initium semper repetens, ad cellarium ve-

nit, et missile quodlibet quod manibus Finees occurrit arripiens, cum in ore et animo ejus semper versaretur : *Ubi est charitas*, vasa in quibus frumentum, hordeum, et vinum servabatur, disrupit, et accitis pauperibus vascula eorum implevit, illud semper corde et ore depromens : *Ubi est charitas?* et operis exhibitione contestans. Cujus animi indignitatem vix aliquando ut quod aggregatum erat expendere, mitigare potuerunt, cum *Ubi est charitas*, semper repeteretur, et ipsi incrassati, impinguati, dilatati exprobrarentur. Nec antea cessatum est donec omne illud repositum pauperibus donatum est : et ipse ad Italiam remeans, cum biennio suum a sæculo expectasset excessum, tandem redire compulsus, ante Divionem transiens loca sibi commissa circuibat; dehinc Fiscannum se contulit, ubi imminente anno Domini 1021 [*leg.* 1031] Incarnationis. Indictione xiv obiit Kaledas Januarii; ad cujus sepulcrum puerulus decennis a maxima ægritudine sanatus est. *Scrptum hic V. C. Danielis Papebrochii levare liceat, qui in notis ad hunc locum, in Vita sancti Richardi, die 14 Junii Bollandiani pag. 997, se perlibenter disciturum ait, quo in loco Ritualia habeant hanc antiphonam. Cui breviter respondemus hanc hodieque in monasteriis cantari seria v in Cæna Domini ad Mandatum, quo nomine, uti etiam Guillelmi tempore, intelligitur lotio pedum, quæ hac ipsa die non solum in monasteriis, sed etiam in plerisque canonicorum collegiis fieri solet. Habetur autem eadem antiphona in Processionali monastico, et in libellis officii hebdomadæ sanctæ, quibus vulgo non clerici modo, sed et quique fideles hac hebdomada utuntur. Jam preferenda est Benedicti papæ epistola.*

28. BENEDICTUS episcopus servus servorum Dei,

A WILLELMO venerabili abbati et in Christo filio dilecto, salutem sempiternam cum benedictione Apostolica. Audita vigilantia studii tui qua invigilas super filios commissos tibi, referimus gratias Deo omnipotenti. Denique comperimus te jamdiu laborare creberrimis tuorum hostium incursibus, et pene jam destitutam Ecclesiam tuam a diripientibus et infortuniis tuis, quæ forinsecus pateris condolemus; namque pro longanimitate patientiæ quæ huc usque exhibuisti adversariis ecclesiæ tuæ decet nos gaudere, et bonitatem tuam laudare. Cæterum sufficiat hactenus hanc patientiam ita exhibuisse ut impune ad nihilum redigantur res ecclesiæ penitus, et præ penuria inopiæ labefactetur ordo religionis monasticæ, quæ inibi sub te dignoscitur præpollere.

B Habes tecum filium nostrum Benignum episcopum gratias Deo effectum monachum, quem admonemus honeste et religiose conversari, professionem obedientiæ moribus et opere attendere; in qua vocatione vocatus est, in ipsa permanere; deinde illi jubemus cum omni imperio, ut inimicos sancti martyris Benigni insequatur omni justitiæ zelo ac cum divina auctoritate feriat eos anathemate, tibi etiam præcipimus ne absistas ei in hoc, sed sicut illi auctoritatem pervasores tuos ferendi concedimus, jubemus et imperamus; ita tibi per veram obedientiam mandamus ne impedias illum nec prohibeas quin ipsos malefactores Domini verbi gladio cocceat, ac sic bene roboretur nostra auctoritas; et quos namque ille ligaverit, apostolica et nostra auctoritate sint ligati, et quos absolverit sint nostra pariter absolutione absoluti. Damus etiam illi potestatem inordinandi, cumque juste postulatus fuerit in sancta Ecclesia ordinare, verumtamen te jubente.

SANCTI GUILLELMI

ABBATIS S. BENIGNI

EPISTOLÆ DUÆ AD JOANNEM PAPAM XIX.

(Vide infra in JOANNE XIX.)

SANCTI GUILLELMI

ABBATIS S. BENIGNI

EPISTOLA AD ODILONEM CLUNIACENSEM ABBATEM.

De obitu Wilhelmi Burgundiæ comitis; de morte Richardi Normannorum comitis, et de rebus maxime ad Vizeliacense cænobium pertinentibus.